

UDK 821.133.1.0 - 13 .82: 1

ZORANA KRSMANOVIĆ
Filološki fakultet u Beogradu

ANALIZA PESME O ROLANDU U SVETLU ARISTOTELOVOG SPISA O PESNIČKOJ UMETNOSTI

Pesma o Rolandu smatra se najpoznatijom i u umetničkom pogledu najuspelijom junačkom pesmom (fr. Chanson de geste) francuske srednjovekovne književnosti. Autor ovog epa nije poznat, ali najverovatnije je njegova prva verzija nastala krajem XI veka. Originalni rukopis nije sačuvan, a među brojnim verzijama najstarija i najlepša jeste verzija oksfordskog rukopisa iz druge polovine XII veka, koju je 1837. objavio Fransisk Mišel. Ovaj ep pripada pravcu epsko-feudalnog idealizma i, po tradicionalno prihvaćenoj podeli, ciklusu kralja Karla Velikog (fr. Geste du Roi). U osnovi pesme nalazi se istorijski događaj koji se, kako čitamo u Eginhardovom delu *Vita Caroli* odigrao 17. avgusta 778. godine. Pri povratku Karla Velikog i njegove vojske iz Španije, gde su nakon uspešnog ratovanja protiv Saracena osvojili Pantelonu, njihovu zaštitnicu su u klancu Ronsevo u Pirinejima napali Baski. Tom prilikom je poginuo veliki broj značajnih ličnosti, među kojima je bio i Roland (Hrolandus), upravnik Bretanjske krajine (Britanicis limitus prefectus)¹. Od prvog objavljivanja oksfordskog rukopisa, *Pesma o Rolandu* nije prestala da pobuđuje pažnju filologa, istoričara, istoričara umetnosti i, naročito, nauke o književnosti.

Cilj je ovog rada da utvrdi u kojoj meri *Pesma o Rolandu* odgovara principima epskog pesništva koje postavlja Aristotel u estetičkom spisu *O pesničkoj umetnosti*. U središtu moje analize *Pesme o Rolandu* u svetlu Aristotelovog spisa upravo je pitanje odnosa «idejnih i formalnih momenata dela». Koristeći se Aristotelovom poetikom kao estetičkim kanonom epskog pesništva nastojala sam da iz *Pesme o Rolandu* izdvojim elemente koji pripadaju epskom žanru, da ispitam u kojoj meri i na koji način su u njoj prisutni dramski i lirski elementi i kako te formalne karakteristike utiču na smisao celokupnog dela.

Značaj Aristotela kao teoretičara književnosti izuzetno je veliki. V. Asmus o njegovoj poetici između ostalog kaže sledeće: «Proučavajući estetičke kanone

...

1. Nikola Banašević, *et al.*, Francuska književnost (od srednjeg vijeka do 1683.), Beograd, Nolit, 1976, str.12-23

tragedije i epa, Aristotel vidi pred sobom ceo niz kapitalnih estetičkih problema. Centralno mesto među njima zauzima problem odnosa umetnosti prema stvarnosti...

Njegova velika zasluga sastoji se u tome što je utvrdio pogled na umetnost kao na naročitu vrstu čovečje delatnosti, koja ima specifične zadatke i koja zahteva specifične uslove da se oni ostvare... Naročito je značajno što je Aristotelova estetika, bez obzira na opštu racionalističku postavku, neobično konkretna baš u pitanju odnosa između idejnih i formalnih momenata dela... Najzad kao genijalno treba priznati njegovu u suštini dijalektičko učenje o promenljivosti estetičkih normi, o njihovom potčinjavanju individualnim zadacima izraza koji se menjaju...»²

Aristotel se u opštem delu svoga spisa bavi pitanjima umetničkog stvaralaštva uopšte, a u drugom, posebnom delu, obrađuje pitanja tragedije, tragičkog pesnika, epskog pesnika i poredjenja tragedije i epa. Već i u prvom delu, u svih pet poglavlja, može se primetiti da su u *Pesmi o Rolandu* praktično primenjene teorijske postavke iz Aristotelovog dela, naročito u poglavlju u kome je reč o vrstama pesništva i istorijskom razvitku tragedije. Budući da je ovaj opšti deo značajniji za razumevanje Aristotelove verzije teorije podražavanja³ nego za konkretno razumevanje epskog pesništva, iz njega sam izdvojila samo najneophodnije.

Iz prvog poglavlja citiram deo koji se odnosi na razlike po sredstvima podražavanja različitih umetnosti: «(...) a epopeja (tj. pesništvo)⁴ podražava samo govorom ili nevezanim ili u metrima, i to da metre ili meša jedne s drugima ili, kao što je bio dosad slučaj, da se služi samo jednom vrstom metara.»⁵

O oblicima i načinima podražavanja u epu i tragediji Aristotel opširno govori u drugom delu spisa. Iz drugog poglavlja koje nosi naslov «Razlike po predmetima podražavanja», važno je istaći da Aristotel smatra da pesnici uopšte podražavaju ljude koji su ili bolji od nas samih, ili gori od nas, ili nama slični. Velika umetnička vrednost *Pesme o Rolandu* leži u tome što su junaci koje pesnik slika, ili, kako bi Aristotel rekao «podražava», u isti mah i bolji od nas i slični nama. To donekle objašnjava i ogromnu popularnost koju ovaj ep uživa do današnjih dana.

Iz trećeg poglavlja prvog dela knjige treba izdvojiti način podražavanja: pesnik pokazuje sva lica «koja podražavaju» kako vrše neku radnju. Ovo pitanje oblika podražavanja izuzetno je značajno, jer upravo prikazivanje delanja likova povezuje ep sa tragedijom. Pesma o Rolandu do te mere obiluje dramskim elementima da bi mogla sasvim lepo da se izvodi na sceni.

Četvrto poglavlje približava tragediju i ep. Govoreći o Homerovim epovima Aristotel kaže: «A kao što je Homer bio pravi pesnik plemenitih i ozbiljnih dela- jer on je jedini ne samo odličan pesnik bio, nego je i dramska podražavanja doneo...»⁶ Aristotel razlikuje, uslovno rečeno, dve vrste pesništva i dve vrste pesnika, pa tako,

...

2. Citat je preuzet iz predgovora Miloša N. Đurića u: Aristotel, *O pesničkoj umetnosti*, Beograd, Dereta, 2002, str. 52-53

3. Poznato je da je i Platon prihvatao teoriju podržavanja. U izvesnom smislu, Aristotelov spis *O pesničkoj umetnosti* može se shvatiti i kao pritajena polemika sa Platonovom idealističkom teorijom umetnosti. Više o ovome govori Miloš N. Đurić u predgovoru za: Aristotel, *O pesničkoj umetnosti*, Beograd, Dereta, 2002, str. 40-53

4. *Nav. delo*, str. 58 Aristotel ne uzima metar kao nužni spoljašnji oblik pesništva. U ovom slučaju Aristotel koristi izraz «epopeja» da bi označio celokupnu umetnost kojoj je materijal samo reč (epos), govor (logos).

5. *Nav. delo*, str.58

6. Aristotel, *O pesničkoj umetnosti*, Beograd, Dereta, 2002, str.62

govoreći o istorijskom razvitku tragedije, povezuje tragediju sa epskim pesništvom, a komediju sa jampskim pesništvom (pesme rugalice). Kao kriterijum za podelu pesništva na dve vrste Aristotel uzima «osobine pesnika». Epski pesnici, pesnici himni i tragičari vole «uzvišeno» i podražavaju plemenita dela i plemenite ljude, a jampskim pesnicima i piscima komedija sviđa se «neznatno i prosto», pa oni podražavaju dela loših ljudi. Komedija i tragedija su, kao cenjeniji rodovi pesništva, zamenili svoje prethodnike, pa su tako jedni pesnici pevali komedije umesto pesmi rugalice, a drugi tragedije umesto epa.

I najzad, peto poglavlje direktno povezuje ep i tragediju, nagoveštavajući razrađivanje ove teme u posebnom delu. Ovaj deo je izuzetno značajan, jer sadrži jednu ideju koju su potvrdile teorije estetike mnogo posle Aristotela. Reč je o tome da su kriterijumi vrednovanja epova i tragedija gotovo identični: »Što se tiče njihovih sastavnih delova, oni su ili jedni isti, ili su onakvi kakvi dolaze samo u tragediji. Otuda, ko god zaključuje za jednu tragediju da je dobra ili loša, zaključuje i za epopeju.»⁷ Upravo ova tvrdnja bila je i polazište za analizu *Pesme o Rolandu* u svetlu Aristotelove poetike.

Dok u opštem delu Aristotel samo naznačava osnovne principe svoje poetike, u posebnom delu detaljno razrađuje odlike tragedije i epa. Zato se ova analiza najvećim delom oslanja na teorijske principe koji se nalaze u drugom delu spisa *O pesničkoj umetnosti*. U analizi sam se držala logičkog redosleda poglavlja koji je dao sam Aristotel. Tamo gde je bilo potrebe za tim, izvršila sam neznatne izmene, kako bi se izbegla ponavljanja. Naslovi odgovaraju nazivima poglavlja ili delova poglavlja iz poetike. Radi preglednosti sam numerički označila određene misaone celine. Broj sa oznakom «a» predstavlja navođenje ili parafraziranje delova Aristotelove poetike, a onaj praćen oznakom «b» odnosi se na analizu *Pesme o Rolandu*.

EPOPEJA KAO OBRAZAC ZA JEDINSTVO RADNJE

1a.

Podražava pripovedanjem i u stihovima.

1b.

Pripoveda se u desetercu; podražavaju se plemenita dela uzvišenih ljudi, i to tako da su sva lica koja podražavaju prikazana tako da vrše neku radnju.

2a.

Priče treba sastavljati dramski, kao u tragedijama: one se vezuju za jednu jedinstvenu, celu i završenu radnju.

2b.

Radnja se sastoji iz tri celovite i povezane celine: početak-izdaja, sredina-sukob, završetak-osveta. Iako se radnja završava kažnjavanjem Ganelona, nagoveštavaju se novi događaji, ali to postoji i u tragedijama, tako da je princip jedinstva radnje u potpunosti ispoštovan.

...

7. Nav. delo, str.64

50

POSTUPCI PESNIKOVI ZA TEHNIKU KOMPOZICIJE

3a.

Pesnik treba najpre da da opšti nacrt priče, a onda tek da je deli na epizodije i da joj obim proširuje. Epizode moraju biti u vezi. U dramama su one kratke, a u epopejama ispredaju njenu dužinu. Treba se ugledati na Homera; kad piše o Trojanskom ratu odvajaju samo jedan deo, a druge događaje uzima kao epizode kojima ukrašava pesmu. Tako pesma nije suviše obimna i nepregledna. Za kriterijum koji određuje šta je «suviše obimno» videti tačku 7a.

3b.

Epizode obezbeđuju veličinu (dužinu) epopeje; najčešće se sastoje od nabiranja, koja nekada umanjuju preglednost i jasnoću radnje, ali služe kao ukrasi. Primeri: pogibije vitezova, opisi vojski, zaklinjanja na vernost, Tirolodova propoved na bojnopolju, priprema zaštitnice za boj, Karlove poslednje počasti palima u Ronseovu, Rolandovo opraštanje sa umirućim Oliverom, Aldina smrt. U Pesmi o Rolandu se veoma često dešava da epizode imaju lirski naboj, pa bi se moglo reći da pesma u celini obiluje lirskim elementima. Kao svaki dobar epski pesnik, i anonimni autor *Pesme o Rolandu* često pribegava patosu kako bi izazvao osećanje divljenja prema uzvišenim junacima.

HOMEROVE ODLIKE NA KOJE SE TREBA UGLEDATI

4a.

(Epopeja) treba sve delove da ima kao i tragedija, osim muzičke kompozicije i pozorišnog aparata:

1. priča: sklop događaja je najvažniji; to je podražavanje radnje i života, delanja; događaji i priča su cilj tragedije
2. karakteri: lica ne delaju zato da podražavaju karaktere, nego radi delanja uzimaju da prikazuju karaktere
3. govor: dikcija treba da bude jasna, ali ne prosta; opšti uslov je održavanje mere, u epu na primer prikladno se koriste metafore, tuđice i ostale vrste neobičnog izražavanja umesto običnih izraza
4. misli: čini sve ono što govorom treba postići: dokazivanje, pobijanje, izazivanje osećanja (sažaljenje, strah, gnev), prikazivanje predmeta kao velikog ili neznatnog.

4b.

Svi delovi priče postoje u *Pesmi o Rolandu*.

1. priču čini sklop događaja u okviru jedne radnje (videti tačke 2a i 2b)
2. u postupcima i delanju likova očitavaju se njihove osobine. Primeri: rasprave oko duvanja u rog, samo Rolandovo duvanje u rog, Ganelonova priprema izdaje na putu do Marsila. Po psihološkim analizama likova i njihovih postupaka, autor *Pesme o Rolandu* smatra se dalekom pretečom francuskih pisaca tragedija XVII veka. Ovaj prosek sproveden je kroz čitavu pesmu i veoma doprinosi umetničkoj vrednosti epa.
3. primeri: hiperbole-čudesni podvizi Rolanda, Olivera, Turpina i zaštitnice u okršaju sa dvadeset puta nadmoćnijom neprijateljskom vojskom; personifikacije: mačevi i konji glavnih junaka, rog Olifant

4. primeri izazvanih osećanja: poštovanje prema Rolandu dok umire, divljenje njegovim viteškim podvizima, divljenje mudrosti i pravičnosti cara Karla Velikog, gnev prema Ganelonu kada saznajemo da je postao izdajnik, sažaljenje nad hrabrim franačkim ratnicima koji umiru časno se boreći za slobodu i čast Franačke. Osećaj opasnosti je nagovešten Oliverovim izvidanjem na brežuljku i Karlovim proročanskim snovima. Prema bezbožnicima Saracenima i kralju Marsilu osećamo gnev i mržnju, donekle i strah, ali nema sažaljenja: Ipak, pesnik ih ne slika kao bića koja nipošto ne zaslužuju sažaljenje, jer ako oni ne bi imali osobine kojima se moramo diviti (a koje su vezane za viteške kodekse časti) i zbog kojih bi trebalo da žalimo njihovu smrt, ne bismo se divili ni Francima koji su ih pobedili.

5a.

Radnja treba da bude ili prosta ili prepletana; treći deo je patos-to je radnja koja donosi propast ili bol (umiranja, stradanja).

5b.

Radnja je prepletana-nešto se dešava zbog nečega. Primeri: zbog Ganelonove izdaje gine cela Karlova zaštitnica, zbog prepirke Rolanda i Olivera oko duvanja u rog Karlova vojska ne stiže na vreme da spase zaštitnicu, zbog izdaje Ganelon biva osuđen na smrt. Patos: stradanja franačkih i donekle saracenskih ratnika, smrt Rolanda, Olivera, Turpina, Alde. O patosu videti takode i pod tačkama 3a i 3b.

RAZLIKA U ODNOSU NA PISANJE ISTORIJE

6a.

U istoriji je predmet prikazivanja jedno vreme i događaji u njemu, a ne jedna radnja. Epopeja ne sme ličiti na istorijska dela.

6b.

Zahtev je samo delimično ispunjen. Prikazani su događaji u okviru jedne radnje koja obuhvata poslednje dane Karlovog boravka u Španiji, ali centralni događaj je bitka u Ronsevou, koja se zaista i odigrala. Tema epa je istorijska, ali obrada nije, iako se pesnik često poziva na lažnu(?) historiografiju. Pesnik unosi legendu u istoriju i prikazuje uzroke i posledice te bitke.

RAZLIKA IZMEĐU EPOPEJE I TRAGEDIJE

7a.

Dužina sklopa i metar: epopeja treba da bude tolika da se može pregledati od početka do kraja i pisana jednim istim metrom i oblikom pripovedanja.

7b.

Uslov o preglednosti je više nego zadovoljen. Uočavaju se početak, sredina i završetak radnje. Epizode donekle umanjuju preglednost, kao što je i uobičajeno za epski žanr, ali one su tako vešto ukomponovane da se gotovo i ne doživljavaju kao epizode. Stiče se utisak da bez njih pesma ne bi ni mogla da postoji kao celina. Uslov o metru je takode ispunjen: čitava pesma je u desetercu i podeljena na lese.⁸

...

8. Lese predstavljaju strofe u starofrancuskim epovima. To su narativne celine nejednakih dužina i vredosti. O lesi videti još u: Živković, D. (ured.), *Rečnik književnih termina*, Beograd, Nolit, 1992, str. 421

OBRADIVANJE ISTOVREMENIH DOGAĐAJA

8a.

Obradivanje istovremenih događaja moguće je u epopeji, jer se ona pripoveda i to prikazivanje proširuje obim epopeji. Odatle preimućstvo epopeje nad tragedijom-nema jednolikosti, sadržaj je obogaćen, slušaoci se osvežavaju živim prikazom.

8b.

Zahtev je u potpunosti ispoštovan.

Primeri: opis reakcija u Karlovoj vojsci dok se čuje kako Roland duva u rog; Karlo žali zbog pogibije zaštitnice dok Marsil skuplja vojsku za novi okršaj; razgovori Rolanda i Olivera dok se perovi bore sa Saracenima; Karlova strepnja za Rolanda i Franke dok Marsil okuplja svoju vojsku; dolazak Marsilove vojske i Rolandova beseda pred bitku u Ronsevou.

RAZLIKA IZMEĐU ISTORIOGRAFIJE I PESNIŠTVA

9a.

Pesnik veoma malo ima sam da govori, jer onda ne podražava. Homer (kao «učitelj u govorenje neistine koja odgovara svrsi») posle kratkog uvoda uvodi junaka i nijedna

figura nije bez karaktera; treba više uzimati ono što nije moguće, ali je verovatno, nego ono što je moguće, ali neverovatno. Takode treba izbegavati bezrazložnosti u građenju priče.

9b.

Prvi zahtev je gotovo u potpunosti ispunjen, ako se izuzme pozivanje na lažnu istoriografiju, koje se svega nekoliko puta javlja u pesmi, i završni stih gde se javlja ime pripovedača ili prepisivača pesme. Uvod čini kratak opis situacije u prvoj lesi. Karakteri junaka se prikazuju kroz njihove postupke i dijaloge. Događaji u pesmi se zaista nižu po zakonima verovatnosti i nužnosti-nema bezrazložnosti (videti još i tačke 5a i 5b). Primeri: Ganelon ispušta rukavicu koju mu je Karlo dao kao svom vazalu-verovatno je da će on izdati Karla i Franke. Roland iz sve snage duva u rog-verovatno je da će se ostvariti njegova želja da umre kao veliki junak, u stavu izazivača na boj. Karlo sumnja da će biti novih okršaja (treći san)-izvesno je da će ih odmah potom i biti.

KAKO SE U EPOPEJI PRAVDA ONO ŠTO JE NEMOGUĆE

10a.

Ono što je nemoguće treba pravdati razlozima umetnosti ili onim što je bolje ili opštim mišljenjem. Bolje je prikazivati nemoguće, a verovatno, jer ideal treba da prevazide stvarnost, nego moguće, a neverovatno.

10b.

Pesma o Rolandu je prava riznica primera ostvarivanja epsko-viteškog idealizma. Tako je u stvarnosti nemoguće da Karlo Veliki ima dve stotine godina, ali kao ideal franačkog vladara on je svoju mudrost, po opštem mišljenju, stekao tokom dugog niza godina. Nemoguće je da Roland sam i iscrpljen uspeva odjednom da ubije na hiljade Saracena, ali to je verovatno, jer vlada opšte mišljenje da je on veliki junak.

Nemoguće je da premorena zaštitnica uspe gotovo da uništi dvadeset puta nadbrojniju Marsilovu vojsku, ali je to verovatno, jer pesnik više puta ponavlja da su franački vitezovi časni, odvažni i odani Karlu, Franačkoj i veri za koju se bore. Ovo bi bili samo najznačajniji primeri doslednosti ovom principu koji je ispoštovan bez izuzetka u čitavoj pesmi.

JEDINSTVO TRAGIČKE RADNJE, A NE JEDNOG LICA

11a.

Tragička priča treba da podražava jednu radnju, i to celu, a pojedini delovi događaja treba da budu tako povezani da se celina, ako se ma koji deo premeće ili oduzima, odmah remeti i rastura. I u prikazivanju karaktera i u povezivanju događaja treba se uvek držati načela ili verovatnosti ili nužnosti.

11b.

Priča je jedinstvena i to jedinstvo se temelji na radnji u kojoj učestvuje više lica. Pesnik poštuje i pravilo verovatnosti, jer se radnja zasniva na istorijskim događajima, što obezbeđuje potrebni kredibilitet. Događaji su nužno povezani, logički proističu jedni iz drugih, i, kao što je već rečeno pod 3a i 3b, epizode su čvrsto povezane u celinu. Ne sme se izostaviti, recimo, epizoda Ganelonovog pripremanja izdaje, jer ne bi bilo jasno zašto on predlaže Rolanda za predvodnika zaštitnice. Važnu ulogu u kompoziciji pesme imaju i snovi Karla Velikog koji čine sponu između događaja i likova i pripremaju čitaoca za ono što sledi. Dugi opisi obrazovanja neprijateljskih kolona koje se približavaju Ronsevou na prvi pogled nisu neophodni, ali oni se ne mogu izostaviti, jer iz reakcije Franaka na njihovo približavanje vidimo kako su Karlovi vitezovi veličanstveni. Blankandrinova misija ukazuje na latentno raspoloženje u Karlovoj vojsci, što presudno utiče na razvoj događaja: umorni ratnici žele da se vrate u Franačku i rado prihvataju lažnu Marsilovu ponudu mira.

TRAGIČKA LICA

12a.

Dobro sklopljena tragička priča treba da prikazuje prelaženje iz sreće u nesreću, i to zbog velike pogreške nekog čoveka.

12b. Zbog Ganelonove izdaje Karlo biva obmanut baš u trenutku kada treba da okonča svoje uspešne ratne podvige u Španiji i njegova zaštitnica trpi poraz, što predstavlja veliku nesreću za Franačku, samog vladara i njegovu lozu (Roland je Karlov rođak) i sve Franke.

ČETIRI NAČINA IZAZIVANJA STRAHA

13a.

Po Aristotelu postoje četiri načina izazivanja straha i njihov red povrednosti. Tri načina on prihvata i vrednuje kao uspele, a četvrti smatra najlošijim. To su redom: izvršenje radnje sa znanjem (lica koja nešto strašno čine poznaju svoju žrtvu i znaju ko je), izvršenje radnje sa neznanjem (lica učine strašno delo u neznanju, pa tek docnije prepoznaju svoju blisku vezu), izvršenje radnje sa neznanjem uz tragičku zamenu ličnosti (neko namerava da izvrši neko strašno delo u neznanju, ali prepoznaje žrtvu pre nego li ga izvrši) i namera za izvršenjem radnje koja nije sprovedena u delo.

51

13b.

Ovde je reč o izvršenju radnje sa znanjem. Ganelon je znao zašto postaje izdajnik, ima motivaciju da to učini-reč je o osveti Rolandu zbog toga što ga je ovaj predložio za franačkog izaslanika kod Marsila. Može se naravno pretpostaviti da je autor *Pesme o Rolandu*, iz nekog razloga, prećutao pravi motiv Ganelonove mržnje prema sestriću.

OBRADIVANJE KARAKTERA

14a.

Aristotel postavlja sledeće zahteve:

1. plemenitost karakternog lica (delanje sa voljom)
2. priličnost-šta kome dolikuje
3. sličnost (vernost)
4. doslednost (konsekventnost) U prikazivanju karaktera, kao i u povezivanju događaja, treba uvek tražiti ili nužnost ili verovatnost, tako da jedno lice s ovakvim ili s onakvim osobinama ovako ili onako govori i dela po nužnosti ili po verovatnosti.

14b.

Primeri za poštovanje ovih zahteva ima zaista mnogo, tako da ćemo navesti samo najupečatljivije, i to samo one koji se odnose na Rolandov lik.

1. Roland prihvata borbu sa Saracenicima sa voljom i žarom
2. Kao idealnom vitezu dolikuje mu hrabrost, odanost, neustrašivost, poštenje
3. Verno su ocrtane osobine jednog idealnog ratnika.
4. Rolandove reči i postupci su u skladu sa njegovim osobinama i nužno iz njih proizilaze. On ne odstupa od svojih principa ni po koju cenu tokom čitave pesme. Najlepši primer za to je čuvena scena Rolandog duvanja u rog-on umire u stavu izazivača na boj kao savršeni vitez.

ULEPŠAVANJE LIKOVA - UGLEDANJE TRAGIČKIH PESNIKA NA DOBRE IKONOGRAFE

15a.

Tragedija prikazuje ljude koji su bolji od prosečnih i zato je potrebno ugledati se na dobre ikonografe (slikare portretiste). Kada pesnik podražava srdite ili lakoumne ili ovima slične karaktere, treba da ih, uprkos takvim osobinama, prikaže i kao plemenite. Slika karaktera mora sadržati individualne crte, jer se na taj način postiže sličnost, ali pesnik, kao i slikar, malo ulepšava lice koje slika.

15b.

Roland je junak nad junacima i njegove individualne crte se vide u mnogim postupcima. Neke njegove osobine, na primer ratnu veštinu i odanost, pesnik je namerno preneglasio, odnosno idealizovao, dok se njegove retke mane (plahost i oholost) svesno ublažavaju, tako da on ipak ostaje najbolji junak. Na sličan način, kao bolji od prosečnih, prikazani su i likovi Karla Velikog, Olivera, oca Turpina, vojvode Nema, franačkih ratnika. Što se tiče kralja Marsila i saracenskih ratnika, uslovno bi se moglo reći da su i oni prikazani kao ljudi bolji od prosečnih, jer i oni poseduju izuzetnu vojničku veštinu i spremnost da se bore za svoje ideale. Važno je,

medutim, naglasiti da su oni pravi negativni junaci, pa stoga predstavljaju antipod idealizovanim likovima Franaka.

Pokazalo se da *Pesma o Rolandu*, uz zanemarljive izuzetke, u potpunosti odgovara estetičkim principima epskog pesništva iz Aristotelovog spisa *O pesničkoj umetnosti*. Takođe se pokazalo da uporedna analiza Aristotelovih teorijskih postavki i njihove konkretne realizacije (ili nerealizacije) u *Pesmi o Rolandu* omogućava sagledavanje povezanosti formalnih i sadržinskih elemenata ovog epa. Aristotel, za razliku od Platona, racionalistički tumači teoriju podražavanja, što omogućava primenu i preispitivanje načela Aristotelove poetike pri proceni vrednosti konkretnih umetničkih dela. S obzirom da *Pesma o Rolandu* formalno zadovoljava ova načela bez izuzetka, može se postaviti pitanje da li to važi i na planu sadržaja (značenja). Analiza je pokazala da su osnovna načela i u ovom slučaju našla praktičnu primenu u ovom epu, ali da je autor *Pesme o Rolandu* u nekim slučajevima birao rešenja koja odstupaju od norme. Ipak se mora priznati da je ep o Rolandu delo vrhunske vrednosti ovog žanra, bez obzira na neznatna odstupanja koja na svoj način doprinose kvalitetu dela.

BIBLIOGRAFIJA

Aristotel, **O pesničkoj umetnosti**, Beograd, Dereta, 2002.

Banašević, N. *et al.*, **Francuska književnost (od srednjeg vijeka do 1863.)**, Beograd, Nolit, 1976.

La Chanson de Roland, Paris, Nouveaux classiques Larousse, 1965.

Pesma o Rolandu, Beograd, Narodna knjiga, 1981.

Živković, D. (ured.), **Rečnik književnih termina**, Beograd, Nolit, 1992.

RÉSUMÉ

Ce travail examine dans quelle mesure le poème épique français La Chanson de Roland correspond aux principes de la poésie épique posés par Aristote dans son Art poétique. La question des rapports entre les éléments formels et le sens de l'œuvre est au centre de cette analyse. En considérant la poétique aristotélicienne comme le canon esthétique de la poésie épique, on a dégagé et analysé les éléments appartenant au genre épique de la Chanson de Roland (l'unité de l'action, la technique de la composition, la peinture des événements simultanés, la justification de ce qui est impossible, la peinture des caractères, la technique de l'embellissement). On a également examiné dans quelle mesure les éléments dramatiques et lyriques sont présents dans le poème et comment tous ces caractéristiques formelles agissent sur le sens de l'œuvre.

La recherche a montré que les préceptes principaux d'Aristote ont été respectés tant sur le plan formel que sur le plan de sens. Pour ce qui est du contenu, l'auteur de ce poème s'est écarté de ces préceptes dans certains cas, mais cela n'a pas influé sur la valeur de l'œuvre.